

יבמות פה

משה שווערד

1. חידושי הרמב"ן מסכת יבמות דף פה עמוד א

שניה לבעל ולא ליבם יש לה כתובה מיבם או אין לה... ואילו שניה ליבם ולא שניה לבעל לא מיבעיא לן כלל דודאי מבעל אית לה כתובה, מה בין זו למי שאין לה יבם, וכי עריות שאמרו פטורות מן החליצה ומן היבום אין להם כתובה, ומיבם נמי פשיטא לן דלית לה כשאר הנושא שניות, אבל בירושלמי שניה ליבם לא שניה לבעל אסורה ליבם ומותרת לבעל, מהו שיהא לה כתובה אי אצל היבם מאחר שהיא אסורה לו אין לה כתובה, או מאחר שכתובתה על נכסי בעלה הראשון והיא מותרת לו יש לה, ומסתברא דגמ' דילן לא מספקא לי' כדכתבינן.

2. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף פה עמוד א

בעו מיניה בני בירי מרב ששת שניה לבעל ולא שניה ליבם יש לה כתובה או לא וכו'. פי' עיקר בעיין אי משוינן הא שאין לה כתובה על בעלה משום קנס כאילו אין נכסים לבעלה דתיקנו לה כתובה מיבם, או דלמא דלא תקון לה כתובה מיבם אלא כשהיא כשרה אף לבעלה ומשום דלא היו לו נכסים, דהכא לא חשו אם תהא קלה בעיניו להוציאה, וא"ת במאי עסקינן אי בשלא כנסה, פשיטא שלא תקנו לה כתובה מיבם ואף כשאין לבעלה הראשון נכסים, ואם בשכנסה, היאך אפשר להשהותה בלא כתובה ותהא בעילתו בעילת זנות, וי"ל דלעולם בשכנסה והוא בא לגרשה והיא תובעת כתובה בתקנתא דרבנן, הא כשבא לקיימה אסור לו להשהותה מבלי שיכתוב לה כתובה מנה, ואיפשיטא בעיין שאין לה כתובה מיבם, ולענין שניה ליבם ואינה שניה לבעל אם יש לה כתובה מן הבעל שכנסה בהיתר או לא, בעיא היא בירושלמי ולא איפשיטא, ולפום האי שיטתא אין לה ככל תיקו דממונא, אבל דעת רז"ל שאין זה שיטת תלמוד שלנו, וע"כ לא מספקא לן לקנסה מן היבם שאינה שניה לו אלא מטעמא דשורת הדין כתובתה על נכסי בעלה הראשון, אבל בזו שאין שניה לבעל ובדין זכתה כתובתה ממנו אין לנו לקנסה כלל לגבי בעל, אבל אם בא יבם לכנסה קנסינן לה מיניה כדקנסינן בשניה דעלמא, וזה ברור וכן הלכה.

3. תוספות מסכת יבמות דף פה עמוד א

ולותה ואכלה מאי - אי לותה ואכלה קודם שפסקו לה ב"ד לא היה הבעל חייב לשלם אפי' לותה בב"ד כדפירש ר"ת בסוף כתובות (דף קז. ושם) גבי קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו והכא מיבעיא ליה אם יש לב"ד לפסוק לה מזונות כשהלך בעלה למדינת הים ותלוה ותאכל כשאר נשים או לא.

4. שערם מצויינים בהלכה

לא צריכא שהלך הוא למדינת הים ולותה ואכלה. הרמב"ם (אישות פכ"ב ה"ד) פסק דחייב, עי' כמ"מ הטעם. ונראה עוד טעם דהרמב"ם לשיטתו דפסק (שם פי"ב ה"ב) דשארה כסותה ועונתה מה"ת, ולכן אם היא יושבת תחתיו הפקיעו רבנן החיוב כדי שתצא ממנו, אבל בלותה ואכלה והוא במדינת הים, והמזונות ממה שלותה לא הפקיעו כדי שלא להפסיד אחרים. והפוסקים וכן השו"ע (אהע"ז סי' קטז) דס"ל דאינו חייב, אפשר שהם סוברים כהרמב"ן (משפטים כא-ט) ושאר פוסקים דחייב מזונות הוא מדרבנן, ולכן לא חייבו אותו. ועי' בשו"ע (סי' ס"ב) ובחלקת מחוקק (שם סק"ג) ובכ"ש (סק"א). ועי' במנ"ח (מצוה מו).

5. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף פה עמוד א

לא צריכא כגון שהלך בעלה למדינת הים וכו'. וא"ת ונוקמה כגון שהיא תובעת מזונות שאכלה כבר בלי שלותה, או שהוא תובע ממנה מה שאכלה משלו, וי"ל דהא נמי פשיטא, דאי מדידה אכלה ושתק דמחל לה, ואם גלגלה היא ואכלה משלה פשיטא דאין לה.

6. שו"ת הריב"ש סימן שמחשו"ת הריב"ש סימן שמח

שאלתם על איש אחד שבא לפניכם ורצה להחזיר גרושתו, ולא ידעתם בו שהוא כהן, ונשא אותה לקוחין שניים. ועתה נתברר לכם שהוא כהן, ונסתפק לכם, אחרי שכבר נשאה, אם כופין אותו להוציא, מאחר שאינה מגורשת מאיש אחר, אלא שהוא החזיר גרושתו, וריח הגט הוא; ואע"פ שפוסל בכהונה, אולי לכתחלה הוא פוסל, אבל אם נשאת, לא תצא. ואת"ל שכופין אותו להוציא, איזו כפיה תעשו על זה.

תשובה: זו גרושה גמורה היא, הפסולה לכהן מן התורה; כי אין חלוק בין גרושת איש אחר, לגרושת עצמו. וריח הגט, שפוסל בכהונה, ממה שאמר הכתוב: ואשה גרושה מאישה, ודרשו ז"ל בפ' האשה רבה (צ"ד): אפילו לא נתגרשה אלא מאישה, פסולה לכהונה, וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה, בענין אחר הוא. והוא, במי שגרש את אשתו, ואמר לה: הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, וגט כזה בטל הוא לגמרי, ולא היה מן הדין להיות פסולה מפני גט זה, כיון שהוא גט בטל, אלא שחכמים ז"ל הוציאו מרבוי הכתוב להיות גט כזה פוסל בכהונה, כיון שאמר לה: הרי את מגורשת ממני, אע"פ שאינה מותרת להנשא בו, וזה ראוי לקרותו ריח הגט. אבל האשה המגורשת לגמרי, גרושה גמורה היא. וכן מפורש לרבינו יצחק אלפסי ז"ל בפרק האשה רבה, וכן רש"י ז"ל, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בפרק עשירי מהלכות גרושין), ומבואר בגמרא בריש פרק המגרש (פ"ב). ואפי' באותו שהוא ריח הגט לבד, היה נראה שפוסל לכהונה מן התורה, ממדרש הכתוב; וכן נראה מפשט סוגיא שבריש פרק המגרש, שהיה רוצה רבי אליעזר להוכיח מכאן: כיון שפסולה לכהונה, שתהיה מותרת להנשא בגט כזה; נראה שדרשה גמורה היא! אלא שהרמב"ם ז"ל כותב, בפרק הנזכר פ"י מהלכות גרושין, שאינה פסולה אלא מדבריהם; נראה שדעתו, דאסמכתא בעלמא היא, ומדברנן. ומ"מ, בין שתהיה מן התורה, או מדבריהם, כופין אותו להוציא שהרי אפילו השניות, שהם מדרבנן, כופין להוציא. כדתניא בפרק יש מותרות (פ"ה): אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, יש לה כתובה וכו', וכופין אותו להוציא; שניות מדברי סופרים, אין להם כתובה וכו'; וכופין אותו להוציא. אצל באיסורי כהונה, שכופין להוציא, אפילו לא היה האסור אלא מדרבנן. והוא משמע בריש פרק האשה רבה (פ"ח), גבי הא דתניא: מנין שאם לא רצה, דפנו, תלמוד לומר: וקדשתו, בעל כרחו; שאפי' באסור שאין כופין להוציא בישראל, כנגדו כהן כופין להוציא, משום דאסור כהונה שאני. גם החלוצה אינה פסולה לכהן אלא מדרבנן, וכופין להוציא. ומ"מ, בנדון שלפנינו, שהיא גרושה גמורה, ואסורה לו מן התורה, אצל שכופין אותו להוציא, וגם מיסרין אותו על מה שעבר. ודרך הכפיה איך היא, מבואר הוא במסכת כתובות, בפרק המדיר (ע"ז): דאמרינן התם: אין מעשין אלא לפסולות, כגון: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתונה לישראל וכו'; ומפרש התם בהדיא, דכופין בשוטי, דבדברים לא יוסר עבד. וכן אמרו בברייתא, שאם לא רצה, דפנו; ופירש רש"י ז"ל: דפנו, הכהן; וא"כ, מכין אותו עד שיגרש ויאמר: רוצה אני, ואפי' ע"י עובד כוכבים. וזו היא ששנינו בפרק המגרש (פ"ח): ובעובדי כוכבים חובטין אותו, ואומרים לו: עשה מה שישראל אומרים לך. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פרק שני מהלכות גרושין). וז"ל: מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו, אם לא רצה לגרש: ב"ד של ישראל, בכל מקום ובכל זמן, מכין אותו עד שיאמר: רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר. וכן אם הכהן עובדי כוכבים, ואמרו לו: עשה מה שישראל אומרים לך, ולחצו אותו ישראל ביד העובד כוכבים עד שיגרש, הרי זה גט כשר וכו'; עכ"ל. אמנם, אם אין יכולת בידכם להכותו ולכופו בדרך זה, וגם לא על ידי העובד כוכבים, עשו לו כפיה אחרת, אם לאסרו במאסר צר, אם לנדותו ולעשות לו הרדפה. כדאמרינן בפרק הבא על יבמתו (ס'): ההוא כהנא דנסיב גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, אמר ליה רב נחמן: מאי האי? אמר ליה: דאמר רבי יעקב בר אידי, אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי שמעון בן יוחאי; אמר ליה: זיל אפיק, ואי לא, מפיקנא לך ר' יעקב בר אידי מאונך; ופירש רש"י ז"ל: משמתנא לך, ועל כרחך תפקה. נאום דורש שלומכם, נאמן אהבתכם, יצחק ב"ר ששת זלה"ה.

7. תוספות מסכת יבמות דף פה עמוד ב

ממזרת ונתונה איכא בינייהו - שיכול לטהר את בנוי ע"י שפחה ואע"פ שאין יכול לטהר את הנקבות כדאמר בסוף האומר בקידושין (דף סט.). במה תטהר את הנקבות סבורה היא שלא יקפיד כיון שיכול לטהר את הזכרים ואלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דמשמע דלא מרגלא ליה משום פסול זרעה שהם חללים אע"פ שבני ישראל מקוה טהרה לחללות ובנות ישראל מקוה טהרה לחללים לרבי דוסתאי ברבי ינאי (קדושין דף עז.). מכל מקום מקפיד הוא על בניו שאינם כהנים ויראה להרגילן.

- הגר"ח (איסור"ב פי"ז ד"ה ועוד) מבאר שיש בחלל שני דינים, [1] דין פגם ופסול חלל שאוסר את הבת מלהנשא לכהן, [2] ודין שמופקע ממנו קדושת כהן וכמש"כ הרמב"ם (פ"ז מה"ל תרומות) שהחלל כזר לכל דבריו, ובגלל דין חילול והפקעה של כהונה, הבן הנוול אינו עובד ומותר לו להטמאות, והבת אסורה לאכול בתרומה. ואם הבן עבר ועבד, כדיעבד עבודתו כשרה כדין חלל שעבד (לעיל ס"ו ע"ב) ע"ש.

8. תוספות הרא"ש מסכת יבמות דף פה עמוד ב

נתנה איכא בינייהו. ואת"ל במה יכולה נתנה ליטהר הא פי' לעיל בפ' הערל דכל פסולי קהל אסורים בשפחה חוץ ממזר, י"ל אע"ג דאסור בשפחה מרגלא ליה לפי שאינה חוששת כיון שיכולין ליטהר אפילו באיסור דסבורה שלא יחוש בנה על האיסור כמו שהיא אינה חוששת. וה"ר שמשון הזקן תירץ אע"ג דנתנה אסורה בעבד היא מרגילתו כדי להתייחס מישראל ויכולה להכשיר בני בתה בקהל שבתה הנשא למשוחרר או לגר ותנן בפרק האומר כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר והרי גר ומשוחרר מותר בישראלית כיון שיש הכשר למקצת זרעה היא מרגילתו דלכנה ודאי אין תקנה.

9. תוספות מסכת יבמות דף פה עמוד ב

ולרבי עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין הא לא מרגלא ליה - הו"מ למימר דר' עקיבא כר' טרפון דאמר (שם דף סט.) ממזר נושא שפחה ואיכא בינייהו ממזרת ונתנה כדלעיל ואת"ל ומאי קשיא ליה דלר"ע כיון דלא תפסי בה קידושין א"כ אינה אשתו ואין שייך לקונסו שיתן לה כתובה דאפילו גט לא בעיא מיניה כדאמר בהחולץ (לעיל דף מט. ושם) וי"ל דלאו משום כתובה ומזונות פריך אלא משום פירות ובלאות שאין לה להפסיד כיון דלא מרגלא ליה.